

WAT EEN SPREKERT..... dr. H.A.M.M.Meijer op dinsdag 16 oktober
“HET VUIL, DE STAD EN DE DOKTER”

Godfried van Kempen

Dr Har Meijer, Leids huisarts in ruste, promoveerde in oktober 2005 op een proefschrift met dezelfde titel als deze lezing. Een centrale vraag was wat er gebeurt wanneer een stad, het bestuur, de dokters en de patiënten worden geconfronteerd met een voor hen onbekende, ernstige en zeer besmettelijke ziekte. Deze vraag werd onderzocht aan de hand van enkele cholera-epidemieën in Leiden.

Leiden was in 1832 een stad waarin ooit ongeveer 100.000 mensen hadden gewoond, maar waarvan het inwonertal toen omstreeks 35.000 bedroeg. En onder deze gereduceerde bevolking heerste een enorme werkeloosheid. Velen waren afhankelijk van de bedeling. Huisvesting en sanitaire voorzieningen waren slecht, en er bestond een grote mate van alcoholmisbruik.

In augustus brak *cholera asiatica* uit. Terstond werden quarantaine maatregelen genomen en een cholera commissie werd ingesteld. De stad beschikte over twee ziekenhuizen, het Ceciliagasthuis en de universitaire kliniek, het *Nosocomium Academicum*, dat werd

aangewezen als cholera-hospitaal. Daarna werden ook enkele zalen van de Lakenhal en een paar schoollokalen voor dit doel gebruikt. Bij de Burcht werd een Bureau van Gezondheid ingericht, dat wij nu een huisartsenpost zouden noemen. De zes stadsgeneesheren en vier heelmeesters deden al het mogelijke maar konden niet voorkomen dat van de omstreeks 1100 patiënten ongeveer 50% overleed. Naast aderlating werden als medicamenteuze therapie vooral laudanum, bismuth en kamfer gebruikt.

In 1848 brak opnieuw een kleine cholera-epidemie uit. Weer werd een stadshospitaal ingericht, deze keer in de kazerne, alwaar 173 patiënten overleden. De epidemie doofde niet echt uit maar stak in 1849 opnieuw de kop op.

Na ruzie tussen de stadsartsen en het gemeentebestuur werd besloten om te komen tot een nieuw -universitair- ziekenhuis, dat onafhankelijk moest zijn van de stadsartsen. (Dat leidde in 1869, dus pas 20 jaar later, tot een definitief plan en in 1873 tot een nieuw academisch ziekenhuis.) Tijdens de epidemie van 1849 had Leiden nog steeds ongeveer 35.000 inwoners, van wie er 1360 cholera kregen en 774 daaraan overleden. Slechts 13% werd opgenomen in het ziekenhuis.

Ook tijdens de in 1853, 1854 en 1855 opgetreden kleine epidemieën bleef de ruzie tussen gemeentebestuur, geneesheren en het -oude- ziekenhuis, met als gevolg dat in Leiden op medisch gebied vrijwel niets gebeurde. Het vertrouwen van de burgerij in de medische voorzieningen daalde steeds verder.

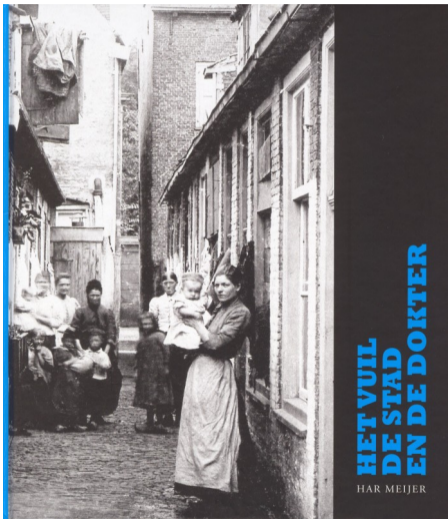
In 1859 waren er gelijktijdig epidemieën van tyfus, mazelen, pokken, malaria en cholera. Van de 553 zieken overleden er 370. Slechts 12% van de patiënten werd in het cholera-hospitaal opgenomen. De al zeer slechte arts-patiënt relatie daalde tot een nieuw dieptepunt.

In 1860 werd duidelijk dat dergelijke epidemieën een gevolg zijn van slechte hygiënische toestanden. Om hierin verbetering te brengen werd een gezondheidscommissie opgericht, die echter in 1864 na ruzie werd opgeheven.

Het jaar 1865 bracht een nieuwe gezondheidswet (Thorbecke), die o.a. de beroepen van arts en apotheker regelde maar ook leidde tot de aanstelling van inspecteurs van de volksgezondheid. Een landelijke cholera-commissie werd benoemd die landelijk geldende voorschriften moest opstellen.

De laatste cholera-epidemie in Leiden ontstak in 1866. Nu was de samenwerking tussen arts en de overheid goed, maar de resultaten werden in negatieve zin beïnvloed door domme pech. Er was namelijk een zeer populaire drank op basis van laudanum voor zelfmedicatie in de handel gebracht. Helaas bleek deze drank dodelijke gevolgen te kunnen hebben. Van de omstreeks 38.000 inwoners destijds kregen er 1322 cholera en 879 overleden daaraan. Slechts ongeveer 7% werd in het ziekenhuis opgenomen. De arts-patiënt relatie was nog verder gedaald.

Als belangrijkste conclusie gaf Meijer dat in de hier beschreven periode geen verbetering, mogelijk zelfs een verslechtering, is opgetreden in de resultaten van de behandeling van deze patiënten. Hij weet dat voor een belangrijk deel aan de slechte onderlinge verhoudingen en hij wees er in dat verband op dat het percentage van degenen die aan

**HET VUIL
DE STAD
EN DE DOKTER**

HAR MEIJER

cholera overleden, was toegenomen. Vooral het geringe en steeds verder afnemende onderlinge vertrouwen tussen de betrokken partijen en -het meest belangrijke daarin- de slechte en verslechterende arts-patiënt relatie hebben naar zijn mening zeer bijgedragen aan de negatieve ontwikkelingen in deze periode.

Na een pauze las dr Meijer nog twee hoofdstukken, t.w. “Darmkanker” en “Uitgedokterd”, voor uit zijn laatste bundel “Uitgedokterd”.

Het in grote getale aanwezige publiek beloonde de spreker met een ruim en verdiend applaus, waaraan de voorzitter met een dankwoord een spiritueel blijk van waardering toevoegde.